

RPW/23427/2017 P
Data: 2017-04-14

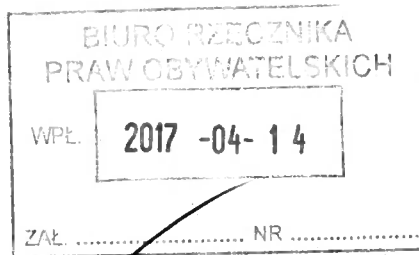

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

Warszawa, 12 kwietnia 2017 r.

DPPI-WPPiP.4010.215.2017.MS

Pan
Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Ministrze,

odpowiadając na wystąpienie z dnia 20 marca br. nr sprawy: XI.800.3.2017.AM, dotyczące edukacji o prawach człowieka, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

Rola systemu oświaty w upowszechnianiu idei praw człowieka, równego traktowania, demokracji i państwa prawa wyartykułowana jest przede wszystkim w preambule ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. 2017 r., poz. 59), poprzez wskazanie, że *„Oświata w Rzeczypospolitej Polskiej stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa; kieruje się zasadami zawartymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także wskazaniem zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka. Nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki. Kształcenie i wychowanie służy rozwijaniu u młodzieży poczucia odpowiedzialności, miłości Ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata. Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.”*

Zadania szkoły w zakresie kształtowania i rozwijania u uczniów postaw poszanowania praw człowieka i tolerancji wynikają zatem wprost z ww. ustawy.

Przechodząc natomiast do kwestii podstawy programowej kształcenia ogólnego wyjaśnić należy na wstępie, że podstawa programowa – z samej swej natury – wyznacza ramy kształcenia; ramy te określone są przez wymagania, jakie powinien spełniać uczeń na zakończenie każdego etapu edukacyjnego. Specyfika podstawy programowej wymaga aby dokument ten sformułowany był na określonym poziomie ogólności. Nauczyciel realizuje bowiem w swojej pracy dydaktycznej nie samą podstawę programową, a wybrany przez siebie i dopuszczony do użytku w szkole przez dyrektora tej szkoły, program nauczania.

W związku ze zmianą ustroju szkolnego, 14 lutego br. podpisane zostało nowe rozporządzenie *w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.*¹

W przypadku szkoły podstawowej nowa podstawa programowa będzie obowiązywała w roku szkolnym 2017/2018 w klasach I, IV i VII, w następnych latach będzie wdrażana sukcesywnie w kolejnych klasach.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego, określona w Załączniku nr 1 do ww. rozporządzenia, wskazuje zadania przedszkola m.in. w zakresie społecznego rozwoju dzieci. Do tego obszaru rozwoju odnosi się również część podstawy programowej wychowania przedszkolnego dotycząca osiągnięć dziecka na koniec wychowania przedszkolnego.

Zadania szkoły podstawowej w zakresie kształtowania i rozwijania u uczniów postaw poszanowania praw człowieka oraz szacunku dla innych sformułowane są przede wszystkim w preambule Załącznika nr 2: *„Kształcenie i wychowanie w szkole podstawowej sprzyja rozwijaniu postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych uczniów.[...]. Szkoła dba o wychowanie dzieci i młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka [...].”*

Dodatkowo, bezpośrednie wskazania dotyczące kształtowania postawy tolerancji znajdują się w podstawie programowej przedmiotów: *historia, etyka i oczywiście wiedza o społeczeństwie*. W przypadku tego ostatniego przedmiotu

---

¹ Dz.U. poz. 356)

kwestii praw człowieka, postaw obywatelskich, otwartości i tolerancji poświęcone są w szczególności poniższe punkty tej podstawy:

[Cele kształcenia – wymagania ogólne]

III. *Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń:*

- 1) *rozpoznaje własne potrzeby i potrzeby innych;*
- 2) *planuje dalszą edukację, uwzględniając swe umiejętności i zainteresowania;*
- 3) *wyjaśnia związek między godnością a prawami, które mu przysługują;*
- 4) *przedstawia własne prawa i obowiązki;*
- 5) *powiększa treść własnej tożsamości lokalnej, regionalnej, etnicznej i obywatelskiej;*
- 6) *rozpoznaje przypadki łamania praw w swoim otoczeniu;*
- 7) *argumentuje zasadność postaw obywatelskich – m.in. odpowiedzialności, troski o dobro wspólne i tolerancji;*
- 8) *rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.*

[Treści nauczania – wymagania szczegółowe]

IV. *Prawa człowieka. Uczeń:*

- 1) *uzasadnia, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych; wyjaśnia, że jest ona źródłem powszechnych, przyrodzonych, nienaruszalnych i niezbywalnych wolności i praw człowieka; analizuje sformułowania preambuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka;*
- 2) *wykazuje różnice między prawami a wolnościami człowieka; wymienia prawa i wolności osobiste zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;*
- 3) *wymienia prawa dzieci i analizuje przepisy Konwencji o prawach dziecka;*
- 4) *podaje przykłady działań Rzecznika Praw Dziecka; przedstawia cele działalności Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci;*
- 5) *wymienia prawa i wolności polityczne zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; wykazuje, że dzięki nim człowiek może mieć wpływ na życie publiczne;*
- 6) *wykazuje, że prawa człowieka muszą być chronione; wyjaśnia rolę Rzecznika Praw Obywatelskich i podaje przykłady jego działań;*
- 7) *przedstawia przykłady działań organizacji pozarządowych na rzecz ochrony praw człowieka; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawiskom braku tolerancji wobec różnych mniejszości.*

IX. Udział obywateli w życiu publicznym – społeczeństwo obywatelskie.

Uczeń:

- 1) podaje cnoty obywatelskie (odpowiedzialność, troska o dobro wspólne, aktywność, przedsiębiorczość, solidarność, roztropność, tolerancja, odwaga cywilna); wykazuje, odwołując się do działań wybitnych Polaków, znaczenie ich urzeczywistnienia dla pożytku publicznego;*
- 2) przedstawia cele i formy działań organizacji pozarządowych aktywnych w społeczności lokalnej i regionie; wykazuje, że działalność tego typu prowadzi do realizacji różnorodnych potrzeb;*
- 3) przedstawia cele i przykłady działania organizacji społecznych skupiających młodych ludzi w Polsce; wyjaśnia ideę wolontariatu i przedstawia formy działalności wolontariuszy;*
- 4) przedstawia formy wpływania obywateli na decyzje władz samorządowych, przykłady realizacji lokalnych inicjatyw mieszkańców finansowanych z budżetów obywatelskich oraz przedsięwzięć podejmowanych przez młodzieżowe rady gminy/ miasta;*
- 5) uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym; rozpoznaje przejawy ich łamania i podaje skutki takich działań.*

W części dotyczącej warunków i sposobu realizacji podstawy programowej wiedzy o społeczeństwie wskazano w szczególności, że: „Nadrzędnemu celowi kształcenia w zakresie wiedzy o społeczeństwie – kształtowaniu postaw obywatelskich i prospołnotowych – sprzyjać ma nabywanie wiedzy i rozwijanie umiejętności dotyczących kolejnych kręgów środowiskowych, z którymi styka się uczeń: od rodziny i szkoły przez wspólnotę lokalną i regionalną, aż do wspólnoty narodowej, państwowej i międzynarodowej. Kształcenie to ma umożliwić rozwój umiejętności refleksyjnej obserwacji otaczającej rzeczywistości społecznej, w tym życia publicznego. Konieczna jest taka realizacja treści nauczania, aby uczniowie rozumieli przydatność poszczególnych zagadnień w codziennym życiu człowieka – członka poszczególnych grup i wspólnot społecznych. Sprzyjać to ma rozwojowi umiejętności rozpoznawania i rozwiązywania prostych problemów w życiu społecznym. Kształcenie to ma także prowadzić do ugruntowania postaw szacunku dla dziedzictwa narodowego i ogólnoświatowego oraz ciekawości poznawczej, otwartości i tolerancji.”

31 marca br. opublikowane zostało również rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół.² Określa ono, że przedmiot wiedza o społeczeństwie będzie

---

² Dz. U. poz. 703

realizowany w klasie VIII szkoły podstawowej w wymiarze 2 godzin tygodniowo oraz w szkołach ponadpodstawowych, tj. w liceum i technikum w wymiarze 2 godzin tygodniowo w cyklu kształcenia, w branżowej szkole I stopnia w wymiarze 1 godziny tygodniowo w cyklu kształcenia. Uczniowie liceum i technikum zainteresowani poszerzeniem wiedzy i umiejętności z tego przedmiotu będą mogli również uczęszczać na te zajęcia w zakresie rozszerzonym w wymiarze 8 godzin tygodniowo w cyklu kształcenia.

Ponadto, zgodnie z § 3 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania, organ prowadzący szkołę, na wniosek dyrektora szkoły, może dodatkowo przyznać nie więcej niż 3 godziny tygodniowo dla każdego oddziału (grupy międzyoddziałowej lub grupy międzyklasowej) w danym roku szkolnym na okresowe lub roczne zwiększenie liczby godzin wybranych obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

W oparciu o wyżej przedstawione ramy organizacyjne przygotowana została nowa podstawa programowa przedmiotu *wiedza o społeczeństwie* dla szkoły podstawowej, a obecnie trwają prace nad przygotowaniem projektu podstawy programowej dla szkół ponadpodstawowych. Wstępny projekt nowej podstawy programowej *wiedzy o społeczeństwie* dla szkoły ponadpodstawowej zostanie przedstawiony do tzw. prekonsultacji publicznych w kwietniu br.

Z wyrazami szacunku

Z upoważnienia
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
Maciej Kopeć
Podsekretarz Stanu

MINISTERSTWO
EDUKACJI I SZKOLNICTWA
00-918 Warszawa, ul. Krakowska 25
tel. 22 634 10 00

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH

WPE. 2017 -04- 12

ZAL. .... NR .....

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH

WPE. 2017 -04- 14

ZAL. .... NR .....

DPPI-WPPIP.4010.215.2017.MS 209372 2017-04-13
00

Rzecznik Praw Obywatelskich
Warszawa Aleja Solidarności 77
00-090 Warszawa

2017-04-13 164025